

A közös halászati politika (KHP) reformjának társadalmi dimenziója

1. MI AZ UNIÓ HALÁSZATI ÁGAZATÁNAK TÁRSADALMI DIMENZIÓJA?

2007-re (a rendelkezésre álló legfrissebb, teljes körű adatok alapján) az uniós halászati ágazatban a teljes munkaidős állások összes száma (beleértve a fogási, az akvakultúra- és a halfeldolgozó szegmenst, valamint az egyéb szegmensekhez kapcsolódó szolgáltatásokat) megközelítette a 355 000-et. A fogási szegmens közel 145 000 (46%), a halfeldolgozó szegmens 137 000 (34%) az akvakultúra-szegmens pedig 55 000 munkahelyet (16%) biztosít. A kapcsolódó szolgáltatások adják a fennmaradó 4%-ot (18 000). A kisüzemi part menti flották (a 12 méter hosszúságot el nem érő, passzív halászeszközzel rendelkező hajók) a halászati szegmensben a foglalkoztatottság mintegy 40%-át, az uniós halászhajóknak pedig megközelítőleg 80%-át képviselik.

Az uniós gazdaság egészével összehasonlítva az uniós halászati ágazat a teljes uniós foglalkoztatottság kevesebb mint 0,2%-át jelenti. Azonban bizonyos tagállamokban (pl. Görögország: 1,5%), régiókban (pl. Galícia, Spanyolország: 3%) vagy part menti közösségekben (pl. Killybegs, Írország: 68%) ez az ágazat fontos foglalkoztatási forrást jelent. A foglalkoztatási tendenciák negatív irányúak, az Unió legtöbb elsődleges ágazatának kialakulásával összhangban – 2002 óta a foglalkoztatás 31%-kal csökkent a fogási szegmensben és 16%-kal az akvakultúra-szegmensben. A feldolgozó ágazatban a foglalkoztatottság csak 6,5%-kal csökkent, mivel ez az iparág nagymértékben a különböző tagállamokból vagy harmadik országokból származó importra támaszkodik.

2. MILYEN TÁRSADALMI PROBLÉMÁK JELENTKEZNEK AZ UNIÓS HALÁSZATI ÁGAZATBAN?

A **foglalkoztatottság** fentiekben leírt **csökkenése** mellett (amely különösen a halászati ágazatban érzékelhető) a KHP reformjához kapcsolódó hatásvizsgálat a halfogási szegmens **kevésbé vonzó jellegét** jelölte meg fő problémaként, különösen a halászok új generációja számára. A közelmúltban 24 part menti közösség körében végzett tanulmány azt mutatja, hogy a flották számára egyre nagyobb nehézséget jelent, hogy személyzetüket helyi, megfelelően képzett emberekből állítsák össze, emiatt külföldi munkaerőt kell igénybe venniük, sőt a kisüzemi flották esetében a törvényes nyugdíjkorhatáron túl kell foglalkoztatniuk a szakembereket.

A szakma kevésbé vonzó jellege a viszonylag alacsony béreknek (a parton végezhető munkákért fizetett bérekkel összehasonlítva), valamint a nehéz munkakörülményeknek és a biztonsággal kapcsolatos problémáknak tulajdonítható. **A halászati ágazattól függő munkahelyek száma ráadásul folyamatosan csökken a part menti területek többségénél**, ami néhány ilyen közösség esetében veszélyezteti a jövőbeni fennmaradásukat.

Ezenkívül az európai akvakultúra-tevékenység az utóbbi években stagnál, ezért nem tudta biztosítani a szükséges számú munkahelyet Európa belvízi és part menti területein. Az akvakultúra-ágazatban megvan a vonzóbb munkahelyek megteremtésének lehetősége (az átlagfizetések magasabbak és a munkakörülmények jobbak, mint a halászati ágazatban), azonban az ezzel a tevékenységgel kapcsolatos lehetőségeket még nem tárták fel teljes körűen Európában.

3. MI TÖRTÉNIK, HA NEM ÚJUL MEG A KÖZÖS HALÁSZATI POLITIKA?

A KHP reformjához kapcsolódó hatásvizsgálat során végzett modellezés azt mutatja,

hogy a KHP reformjának elmaradása esetén évi 1–2%-os állandó ütemben tovább folytatódik a foglalkoztatottság csökkenése a fogási szegmensben. A foglalkoztatás minősége továbbra is alacsony szinten marad a bérek és a biztonság tekintetében. Ezek a tendenciák súlyos, negatív hatást gyakorolnak a legsérülékenyebb part menti közösségek életképességére.

4. MELYEK A MEGÚJULT KÖZÖS HALÁSZATI POLITIKA TÁRSADALMI CÉLKITŰZÉSEI?

A KHP egyik alapvető célkitűzése a társadalmi fenntarthatóság, és a megújult KHP a következő közép- és hosszú távú társadalmi célkitűzések elérésére törekszik:

- a foglalkoztatottság csökkenésének visszafordítása a halászati ágazatban, különösen a halfogási szegmensben;
- a halászati ágazat vonzerejének fokozása és kiemelkedő színvonalú munkahelyeket kínáló foglalkoztatási területté alakítása;
- a part menti közösségek életképességének biztosítása a gazdasági növekedés és a munkahelyteremtés elősegítésével;
- a fenntartható halászatra való áttérés megkönnyítése;
- az európai akvakultúrában rejlő lehetőségek feltárása, hogy új munkahelyeket lehessen teremteni a belvízi, valamint a tengeri akvakultúra területén.

Az új KHP valamennyi eszközére szükség lesz a fenti célkitűzések eléréséhez, azonban ebben a vonatkozásban az új KHP legfontosabb eszköze az új Európai Tengerügyi és Halászati Alap (ETHA). Az Európai Halászati Alappal (EHA) összehasonlítva az ETHA alapvető szemléletbeli változást hoz a halászati ágazat közpénzből nyújtott finanszírozása tekintetében azáltal, hogy a kollektív fellépésekre és a part menti területek életképességére összpontosít, nem pedig a flottatámogatásokra, amelyek többnyire a hajótulajdonosok számára nyújtottak előnyöket. Ezért az ETHA a jelenlegi flottaintézkedések többségének megszüntetését javasolja, és a finanszírozás e részét a flották és az akvakultúra-ágazat gazdasági életképességének biztosítására (innováció, hozzáadott érték és forgalmazás), valamint a halásztól függő területek fejlesztésének és diverzifikálódásának előmozdítására fordítaná.

5. HOGYAN LEHET VISSZAFORDÍTANI A FOGLALKOZTATOTTSÁG CSÖKKENÉSÉT A HALÁSZATI ÁGAZATBAN?

A társadalmi fenntarthatóság előfeltétele a környezeti fenntarthatóság lehető legrövidebb időn belüli elérése. A KHP-reform hatásvizsgálata során végzett modellezések azt mutatják, hogy a legnagyobb fenntartható hozam elérése után növekedni fog a teljes kifogható mennyiség, és az általános növekedés 2020-ra legalább 20%-os lesz. **Egy ilyen jelentős növekedés lehetőséget nyújt arra, hogy új munkahelyek jöjjenek létre a halfogási szegmensben**, mivel a modellezések adatai arra utalnak, hogy a hajónkénti foglalkoztatottság már 2017 után emelkedni fog. Ez összhangban áll bizonyos országok, például Új-Zéland tapasztalataival is, ahol a fenntartható halászatra való áttérést lehetővé tévő gazdálkodási eszközök alkalmazása, amelyek nagyon hasonlítanak a KHP-reform által javasoltakhoz, végül a fogások növekedéséhez és ebből következően a flottákban nagyobb arányú tőke befektetéséhez, valamint a foglalkoztatottság növekedéséhez vezetett.

Ezek az intézkedések összhangban vannak az Unió saját tapasztalataival is, mivel 13 uniós halállomány esetében már sikerült elérni a legnagyobb fenntartható hozamot, néhány másik állomány esetében pedig ez egy vagy két éven belül fog megtörténni. Ez 2012-re lehetővé tette a teljes kifogható mennyiség növelését (ilyen például a kelta-tengeri hering, az ír-tengeri közönséges tőkehal, az Atlanti-óceán délnyugati területein élő ördöghal, valamint az északi-tengeri hering, hogy csak néhányat említsünk). Pontosán a teljes kifogható mennyiség fentiekben említett növekedése segít fenntartani a foglalkoztatottságot az ágazatban, és jelentős mértékű további jövedelemforrást jelent a halászok számára. A növekedések például 10 millió euró további jövedelmet jelenthetnek a kelta-tengeri heringhalászoknak, további 13 millió eurót az Ír-tengeren közönséges tőkehalat fogó halászoknak, illetve 12 millió euró további jövedelmet az Atlanti-óceán nyugati területein ördöghalat halászoknak. A legnagyobb növekedést az északi-tengeri

heringhalászok fogják érzékelni, akik jövedelme a kétszeresére, 212 millió euróra emelkedhet az állomány fenntartható gazdálkodása révén a legnagyobb fenntartható hozam 2015-re előirányzott elérését követően.

Azonban a legnagyobb fenntartható hozam célkitűzéseivel kapcsolatban gondot okoznak az átmeneti időszakban jelentkező nehézségek, mivel a túlhalászott állományoktól függő és túlzott kapacitást mutató uniós flottáknál rövid ideig további munkahely-megszűnések várhatók, és ez jellemző az uniós halállományok többségére. Az új ETHA támogatást nyújt a halászok számára, és segíti őket az átmeneti időszakból a környezeti fenntarthatóság időszakába való áttérésben. A fenti adatok azonban egyértelműen igazolják, hogy a rövid ideig tartó nehézségek árán elérhető gazdasági előnyök bőven megérik az erőfeszítéseket, ráadásul a további gazdasági javulásnak pozitív hatása lesz valamennyi uniós part menti területen.

A fogások és az akvakultúrához kapcsolódó termelés növekedése **további munkahelyeket teremt a feldolgozó szegmensben** is. E tekintetben a becslések azt mutatják, hogy legalább 4500 további munkahely jön létre a feldolgozó szegmensben, többségük a halászatotól függő part menti területeken.

A KHP által az akvakultúrára helyezett fokozott hangsúlynak köszönhetően ebben a szegmensben is újabb munkahelyek jönnek majd létre, feltéve, hogy a tagállamok megfelelő prioritást biztosítanak az akvakultúra-tevékenységeknek a belvízi akvakultúra-telepek és a part menti területek lehetőségeinek nemzeti szinten történő irányítása tekintetében. Várhatóan további munkahelyek létesülnek az EHA jelenlegi 4. tengely keretében, amelynek eredményei már most is láthatók, és ez tovább folytatódik 2015-ig.

Végezetül az ETHA hatásvizsgálatának becslései szerint, amely a 4. tengely modelljének alapját képező LEADER-megközelítés tapasztalataira épül, **a területfejlesztési pillér fokozottabb előtérbe helyezésével 2022-re mintegy 12 500 munkahelyet lehetne létrehozni a part menti területeken**, a tengeri gazdasági ágazaton belül, illetve azon kívül.

6. HOGYAN FOKOZHATÓ A HALÁSZATI ÁGAZAT VONZEREJE?

Különösen a halfogási szegmens vonzerejének növeléséhez olyan intézkedésekre van szükség, amelyek egyrészt a jövedelem és a bérek növelésére, másrészt a munkakörülmények, a képzés és a biztonság javítására irányulnak.

A fenntartható állományok halászata szintén a jövedelem és a bérek emelkedése irányába hat: a KHP-reform hatásvizsgálata során végzett modellezések azt igazolják, hogy **a megújult KHP keretében az átlagbérek csaknem megkétszereződnek** a reform elmaradása esetén kialakuló szinthez képest.

Az ETHA keretében bevezetendő alábbi intézkedések **a halászati költségek csökkentését, illetve a jövedelem növelését** célozzák:

- a környezeti szempontból fenntartható KHP-re való áttérés megkönnyítésére irányuló intézkedések: szelektív halászeszközök vásárlása, beruházás olyan berendezésekbe, amelyek lehetővé teszik a visszadobandó fogások fedélzeten való tárolását, valamint beruházás a szükséges kikötői létesítményekbe a nem szándékolt fogások kirakodása érdekében stb.,
- a forgalmazás és az üzleti tevékenység fejlesztésének támogatása, amelyek célja nagyobb jövedelem elérése azáltal, hogy fokozottabb mértékben vesznek részt termékeik értékesítésében és forgalmazásában. a termékminőség, címkézés és hitelesítés, valamint az új piacok kialakulásának támogatása,
- hatékonyabb piaci rendtartás a termelői szervezetek fokozottabb támogatása, valamint a halászszerzetek által végrehajtott kollektív projektek elősegítése révén,
- az innováció előtérbe helyezése az új ötleteknek és termékeknek az értéklánc teljes hosszán történő előmozdítása érdekében, és
- a halászok által végzett új tevékenységek támogatása, amelyek kiegészíthetik jövedelmüket (részvétel a NATURA 2000 gazdálkodási tevékenységekben,

hulladékgyűjtés).

Az ETHA **a munkakörülmények javítása, valamint a képzés és a biztonság színvonalának emelése** terén is fontos eszközt jelent. Ebben a tekintetben a következő területeken nyújt támogatást:

- biztonsági és egészségvédelmi intézkedések, beleértve a fedélzet korszerűsítését és az egyéni védőeszközök beszerzését, amelyek hozzájárulnak a jobb munkakörülmények kialakításához;
- a halászok háztársainak nyújtott szakmai tanácsadás és képzés, amelyek segítséget nyújtanak a családi halászati vállalkozás működtetésében; és
- szakképzés, átképzés és egész életen át tartó tanulás.

Mindezek az intézkedések jelentős mértékben javítják a munkahelyek vonzerejét, különösen a fogási szegmensben. Ehhez szükség van azonban arra, hogy a tagállamok elsőbbséget biztosítsanak ezeknek az intézkedéseknek az ETHA operatív programjaiban. A KHP-reform eszközei jelentős rugalmasságot biztosítanak a tagállamok számára a társadalmi célkitűzések meghatározása és elérése tekintetében, amennyiben – és ez az egyetlen feltétel – a nemzeti preferenciák nem veszélyeztetik a KHP-reform azon céljának elérését, hogy rövid távon megvalósuljon a környezeti fenntarthatóság.

Az ágazat vonzerejének további növeléséhez fontos, hogy a tagállamok rövid időn belül ratifikáljanak két fontos, a halászokra vonatkozó egyezményt: az egyik a halászati munkáról szóló 188. számú ILO-egyezmény, a másik a halászhajók személyzetének képzéséről, képesítéséről és az őrszolgálat ellátásáról szóló IMO-egyezmény.

Intézkedései révén a Bizottság azonnali lendületet adna az akvakultúra-ágazatnak annak érdekében, hogy megszűnjön az a stagnálás, amely az EU-ban az utóbbi 15 évben jellemezte ezt a gazdasági tevékenységet. E célból az ETHA azt javasolja, hogy a támogatható intézkedések körét ki kell terjeszteni az akvakultúrához kapcsolódó tevékenységek előmozdítása érdekében. Ezek az intézkedések a versenyképesség és a gazdaságok életképességének fokozását célozzák, továbbá a szakmáról kialakult kép és a fogyasztói megítélés javítására, valamint a termelés és forgalmazás fogyasztói igényekre szabott tervezésére összpontosulnak. Az akvakultúra terén új jövedelmi formák kialakulását ösztönözhetik többek között a kiváló minőségű termékek előállításának, a réspiacok fejlesztésének, a belvízi akvakultúra vagy a multitrofikus akvakultúra kialakulásának előmozdítását, valamint a környezetvédelemre, az egészségvédelemre és az állatjólétre vonatkozó előírások fokozott tiszteletben tartását célzó intézkedések. Az akvakultúrában érintett piaci szereplők szintén támogatást kapnak a vállalkozásfejlesztéssel, valamint a környezetvédelmi vezetési rendszerekre és az ökológiai akvakultúrára való áttéréssel kapcsolatban nyújtott tanácsadási szolgáltatásokért, illetve a környezetvédelmi szolgáltatások nyújtásáért.

A tagállamoknak az igazgatási eljárások egyszerűsítésével, a vizekhez és a térhez való hozzáférés biztosításával, valamint az iparágba való belépés megkönnyítésével is hozzá kell járulniuk az uniós akvakultúra-ágazat fejlődéséhez. Aktív szerepet kell vállalniuk a jövőben alkalmazandó nyitott koordinációs módszerben, amely a nemzeti stratégiafejlesztés hatékony eszköze lehet.

7. HOGYAN BIZTOSÍTHATÓ A PART MENTI KÖZÖSSÉGEK HOSSZÚ TÁVÚ ÉLETKÉPESSÉGE?

Az ETHA a halászatból élő emberekre, különösen a kisüzemi halászokra, valamint a halászzattól függő part menti területekre összpontosít.

A kisüzemi halászokra való összpontosítás célzott intézkedések felvételével (ilyenek például a vállalkozásfejlesztéssel kapcsolatos tanácsadási szolgáltatások), a támogatási intenzitás növelésével, valamint a pénzügyi keret és a kisüzemi flották részesedése közötti kapcsolat megteremtésével érhető el. Az ETHA-n kívül az új KHP a 12 tengeri mérföldön belüli vízterületek vonatkozásában fenntartja a hozzáférés jelenleg érvényes korlátozásait és az ellenőrzéssel kapcsolatos meglévő rendelkezéseket, például a hajófelügyeleti rendszer berendezéseitől való eltérésre vonatkozó szabályokat.

A part menti közösségek tekintetében az ETHA az EHA jelenlegi 4. tengelyének sikerére épít, amely szélesebb körű finanszírozási lehetőségeket biztosít a halászati területek

fenntartható fejlődéséhez, lehetővé teszi az ETHA esetleges koordinálását az Európai Regionális Fejlesztési Alap (ERFA) és az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap (EMVA) keretében elérhető helyi finanszírozási eszközökkel, valamint általában több finanszírozási eszközt tesz elérhetővé.

Az integrált helyi fejlesztési stratégiák az új foglalkoztatási lehetőségek előmozdításának fontos eszközei lehetnek a part menti területeken, a halászati ágazaton belül és kívül. A gazdasági diverzifikálódás lehetőségei széleskörűek, és magukban foglalják a munkahelyteremtést a dinamikusan bővülő új tengeri gazdasági ágazatokban, ilyen például a horgászturizmus és a halászati kulturális örökség hasznosítása. Ezek az új ágazatok az értéknövelő intézkedések révén támogatni tudják a halászatoknak és az akvakultúra-tevékenységeknek a helyi gazdaságok fejlődéséhez való hozzájárulását.

Az ETHA elsőként tartalmaz egy központosított, az integrált tengerpolitikára (ITP) vonatkozó pillért is. Ennek megvalósítása elősegíti az új növekedési lehetőségek feltárását és munkahelyek teremtését a tengeri gazdasági ágazatokban és a part menti régiókban.

A tagállamok további intézkedéseket is bevezethetnek az EHA keretében, még inkább közeledve a 4. tengely célkitűzései felé, amelyek a munkahelyteremtés folyamatának felgyorsítására irányulnak, és ez számos part menti területen már meg is kezdődött.

Végezetül elmondható, hogy az uniós finanszírozás szorosabb koordinálása – a közös stratégiai kereten, partnerségi szerződéseken és az adott közösség szintjén irányított helyi fejlesztésen keresztül – a munkahelyteremtés új lehetőségeit tárja fel a halásztól függő területeken. Az Európai Szociális Alap igénybe vehető például a halászok továbbképzéséhez, illetve új készségek elsajátításához, míg az ERFA által finanszírozott városi rehabilitációs projektek közvetlen előnyökkel szolgálhatnak a part menti közösségek számára.